

Belülről világítva

Fekete V. Éva: „Egy kő röppül a kerítés mögül”. Püski, 2009

A közelmúltban jelent meg egy rejtelmesnek tűnő tartalmú könyv a Püski Kiadó kínálatában. A rejtelem fátyla azonban már az előszóban fellebben, hiszen Pomogáts Béla irodalomtörténész bevezetője elárulja a regényes formában megírt családtörténet főhősének kilétét, aki nem más, mint az Érdhez is kötődő Fekete Lajos költő. Ahogy megérkezett kedves érdi író barátom ajándékeként Fekete V. Éva művének példánya, rögtön megkérdeztem magamtól: mit is tudsz erről a múlt századi költőről?

Természetesen, nem ismeretlen előttem – bár elhunya után két esztendővel kerültem erre a vidékre –, hiszen a *Tiéd a táj* című antológiában felfigyeltem kitűnő formaérzékre és remek erkölcsi pallérozottságra való verseire. Az erdélyi születésű (Újnémet, 1900) költő pályája a vajdasági magyar irodalom kibontakozásával párhuzamosan indult, hiszen ott is élt, mert – ugyan a Vörös Hadsereg tisztjeként szolgált, majd a Tanácsköztársaság bukását követően – emigrációba kényszerült Jugoszláviába. Privát pechje, hogy 1929-ben kiutasították onnan, s azután Budapesten az MTA Állam- és Jogtudományi Intézetének tudományos munkatársaként dolgozott nyugdíjazásáig, amikor Érdre (a regényben szereplő Gyümölcskertésre) költözött családjával. Közben persze, kisebb-nagyobb szünetekkel verseket írt, s nem is eredménytelenül, hiszen a Baumgarten-díjat is kiérdemelte. Újvidéken jelent meg *Bilincses gyermekkor* című könyve 1927-ben, azt követően négy új verseskötete a háború előtt és egy válogatott verseit tartalmazó 1940-ben. Hosszabb hallgatás után, 1963-ban publikálta *Szárnyaló idő* című verseskötetét, majd 1971-ben önéletrajzi jegyzeteit *A bujdosó visszanéz* címmel, Szabadkán. Nagyjából ennyi, amit meg lehet tudni róla a lexikonokból, antológia életrajzi adataiból.

Személyes élményem, hogy a kilencvenes évek elején Érd Város Polgármesteri Hivatalában magánügyben járva, ajándékba kaptam az akko-

ri polgármestertől Fekete Lajos *A lét ízei* című, hátrahagyott verseit tartalmazó, a Széphalom Könyvműhely gondozásában 1993-ban napvilágot látott kötetét. Külön értéke, hogy a könyvben szereplő verseket válogatta, a könyvet szerkesztette és az utószót írta a nemrégiben halálával kegyeletért kiáltó Tüskés Tibor, akinek munkatársa lehettem egy vidéki folyóirat kritikai rovatánál. Tüskés utószóba rejtett tanulmánya remek útmutató mindazoknak, akik tudni kívánják: ki volt valójában Fekete Lajos?

Ám szintén ugyanezre a kérdésre felel a test-lélek szemtanú, Fekete V. Éva, a költő Violetta lánya *„Egy kő röppöl a kerítés mögül”* című könyve is. Nem pusztán fiktív regény, hiszen egyes szereplők neve kitalált ugyan, de erőteljesen előtérbe kerülnek lapjain a memoár elemei, különösen a vége felé nyelvezetében is elűt a hagyományos szépirodalmi műnek tekinthető alkotástól. Mégis lehet valami oka annak, hogy a szerző a regényformát választotta édesapja emlékének megőrzéséhez. Az álnevek mögött valós, hús-vér irodalmárok, tisztviselők alakja sejlik fel az olvasó előtt. Végigkísérhetjük két ember életét és találkozását, majd közös életrajzának kibontakozását, és szembesülünk az apró mozzanatok mozaikjából összeállított valós és lelki életrajzzal. A korszak – egy évtized híján csaknem a teljes 20. század – fontosabb társadalmi, történelmi és földrajzi körülményeiről értesít, ám valószínűleg sokkal lényegesebb ennél, hogy mintegy belülről világítva mutat rá mindarra a személyes örömeire és szenvedéseire, amiről a külső szemlélőnek egyébként csak a művészre vetülő rivaldafény juthat tudomására.

Az alkotói munka nem egyszerű. Nehéz, kínlódásokkal szegélyezett út vezet a verset teremtő lírai körülményhez, amit gyakran ihletnek nevezünk. Noha igenis tudatos készültség az, ami a költő gondolatait vezérli egy életen keresztül, s értékelhető műveket teremt. Sajátos persze Fekete V. Éva szemszöge, ami a költő 1973. évi halála és temetése után még évtizedekig kíséri a család sorsát. A szerző próbál objektív maradni, ám nyilvánvaló, ahogy személyes szeretettel szövi át a cselekményeket. Valahogy e könyv recenzenseként magam is úgy érzem, ahogy Pomogáts Béla megjegyezte bevezetőjében: „Örömmel és meghatódottsággal olvastam, mert a hűség mindig lefegyverez, hiszen tapasztalataim szerint ritka erénye ez a mai magyar társadalomnak és irodalmi életnek.” Fekete Lajos élettörténete rendelkezik olyan sodrással, ami átlendíti olvasóit a nyomdai korrek-túrahibák akadályain.

Mivel a költő lelkéről versei tanúskodnak a legérvényesebben, ezért *A vers* című alkotásából örök érvényű vallomását idézzük: „A költészet nem pusztá játék; / Ős nyelvünkön a nép szívéből / törvény szerint kapott

ajándék. / Nyúlj hát a szóhoz áhítattal, / inkább dalolj vele, mint átkozz; / a békés szó mindig vigasztal.”

Fekete V. Éva könyve mindarra emlékezik, ami Krasznai Jenőt, alias Fekete Lajost az újnémeti születésétől érdi végső nyugalmaig elvezette. Valamennyi fontos körülményt megemlítve állít emléket az Érd irodalmi életéhez immár örökké tartozó költőnek. Szeletnyi irodalomtörténet. Megfogalmazódik benne a halálon túli lét igénye. Noha az is egyértelműen kiderül, hogy az ösztönösen szerény irodalmár sorsa mennyire a háttérbe vezet az élő költőt. A holt költő pedig megérdemli a halhatatlanság ígérését.

